

פסחים נט

משה שווערד

1. שפת אמת על פסחים דף נט/א

בגמ' יאחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים מה שהוסיף כאן ובין הערבים קשה דהא עיקר הראי' מלשון בערב דהוי איחור טפי מבין הערבים דמשמע קודם הערב ממש. דאין לומר דהראי' הוא מכח כפל הכתוב דהרי גם בתמיד כתיב ב' פעמים בין הערבים. וע"כ עיקר הראי' הוא מערב דמשמע טפי איחור [אכן הרמב"ן (פ' בא) פי' דמיד אחר הצהריים נקרא ערב. ולדבריו צ"ל בכוונת הגמ' כאן כמ"ש הצ"ח ע"ש. אך מ"ש הרמב"ן שם לפרש דמאי דכתיב תזבח אה"פ בערב אינו על שחיטת הפסח אלא על האכילה ע"ש. תמוה מסוגיא דהכא דא"כ ליכא הוכחה להקדים התמיד לפסח. וגם מ"ש בתרגום יונתן דבערב כבוא השמש קאי על אכילת הפסח היא נגד דברי הגמ' כאן]:

2. שפת אמת על פסחים דף נט/א

שם בגמ' ת"ר אין לך דבר שקודם לתמיד של שחר אלא קטורת כו'. צריכין לפרש דהיינו להקטרת איברי התמיד. דאילו שחיטת התמיד וזריקת דמו קודם לקטורת כדהוי מסדר אביי סדר המערכה [דלהקדים קטורת לדם התמיד אי אפשר כמ"ש התו"י ביומא (ל"ג ע"ב) ולפי מ"ש התוס' שם ד"ה יוקדם בדדם התמיד נמי כתיב תרי בבקר ודאי דם התמיד קודם לקטורת דכיון דשניהם שוין שוב מכפר עדיף ע"ש] ובהא לא מצינו פלוגתא על אביי. וצ"ע שלא פי' המפרשים בזה:

3. מאירי על פסחים דף נט/א

ארבעה הם שנקראים מחוסרי כפרה והם הזב והזבה והיולדת והמצורע שאף על פי שטבלו והעריבו שמשם בטהרה בשביעי שלהם אסורין לאכול בקדשים עד שיביאו כפרתן למחר ואף לאחר הכפרה צריכין טבילה אחרת לאחר הכפרה מדברי סופרים כמו שביארנו באחרון של חגיגה בדין האונן ומחוסר כפורים ואחר כן הוכשרו באכילת קדשים מיד ואין צריכין הערב שמש פעם אחרת וזה שנאמר בסוגיא טובל ואוכל בקדשים לערב לא דוקא אלא מתוך שתפס במחוסר כפורים שבערב הפסח שטובל ואוכל פסחו לערב שהרי פסח אינו נאכל אלא בלילה הוא תופס אף באחרים לשון לערב ומ"מ אוכל הוא תכף לטבילה הבאה אחר הכפרה

4. תוספות פסחים דף נט/א

אתי עשה דפסח דאית ביה כרת ודחי כו' - הקשה ריב"א הא בעידנא דמיעקר עשה דהשלמה לא מיקיים עשה דאכילת פסח דאינה אלא בלילה ותירץ דמירי שישחטו פסח עליו קודם שידחו עשה דהשלמה דשוחטין וזורקין על טבול יום ומחוסר כפורים לכולי עלמא אפילו לא יאכל לבסוף הואיל ובידו תלוי ופטור מפסח שני אפילו לא אכל הלכך כשהמקריב כפרתו מקיים עשה דפסח דאז הוי ראוי לאכול שאם לא היה יכול להקריב לא יהיה ראוי לאכול לערב והפסח היה פסול ור"י מתרץ דדוקא בלא תעשה דחמיר בעינן בעידנא דמיעקר לאו דלקיים עשה אבל עשה דחמיר דחי עשה הקל בכל ענין אפילו לא מקיים עשה חמור בעידנא דקא עבר אעשה הקל ...

5. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת פסחים דף נט/א

(רז) דף נ"ט. בהא דעשה דפסח דוחה עשה דהשלמה פירשו בתוס' בשם ריב"א, דכשמקריבי כפרתו מקיים עשה דפסח דאז הוי ראוי לאכול, קשה, דבזריקה ליכא עשה דהשלמה, אלא בהקטר' והקטרה אינה מעכבת, דכיון דא"א להקטיר עשאום כמי שאבדו אימורין, והבשר מותר באכילה ותו לא הוי מחוסר כפרה והפסח כשר, ולמה יעבור בעשה דהשלמה להקטיר האימורין, ומיהו כמאירי כתב, דהא דעשאום כמו שאבדו האימורין, הוא בפלוגתא דר' ישמעאל ות"ק, דת"ק, לא ס"ל הך סברא, והבשר אסור קודם הקטרה, וכל כמה דלא מיתאכיל בשר בעלים מחוסרי כפרה הן:

6. שערים מצויינים בהלכה

בעידניה. אבל ברמב"ם (ק"פ פ"ו ה"ד) כתב, דשוחטין קרבנו של מחוסר כפורים בין קודם שחיטת הפסח בין אחר שחיטתו כו'. ומבואר דהוא סובר כשיטת הר"י ולא כהריב"א, ועשה החמור דוחה עשה הקל אפי' שלא בעידניה. ועי' כעין זה בתוס' במס' זבחים (לג: ד"ה לענין מלקות) דעשה דכרת דחמיר דוחה עשה ול"ת, אע"ג דשאר עשין אינו דוחה תרווייהו. ועי' מה שכתבנו לקמן (פה. ד"ה אבל עצם).

7. שערים מצויינים בהלכה

והא דכתבו התוס', דאם לא היה יכול המחוסר כיפורים להקריב, לא היה יכול לאכול הפסח לערב, והפסח היה פסול, צ"ל דמיירי שהוא לא היה נמנה עם שאר אנשים על הקרבן, והא תנן לקמן (סא.) שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כשר, ועי' במשנה לקמן (צא.) וברמב"ם (ק"פ פ"ב ה"ב). או מיירי שהיה נמנה על הקרבן בשותפות עם שאר מחוסרי כפרה.

8. תוספות שבת דף ד/א

וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך - ... ועוד י"ל דדוקא היכא דפשע קאמר וכי אומרים לו לאדם חטא כדי כו' ואתי שפיר הא דאמר' בריש תמיד נשחט (פסחים דף נט. ושם) דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה וקא עברי כהנים בעשה דהשלמה ומקריבין למחוסר כפורים כפרתו כדי שיביא פסחו ...

9. חדושי הרמב"ן על מסכת שבת דף ד/א

וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך. ... וקשיא להו הא אמרין בפסחים שהכהן עובר על עשה דהשלמה ומקריב קרבן מחוסר כפורים בערבי פסחים כדי שלא יבא חברו לידי איסור כרת, ואיכא למימר שאני כהנים דשלוחי ישראל שוינהו רחמנא והוא אינו יכול לזכות מעצמו ...

מצות עשה לאכול שלמים?

10. ספר מנחת חינוך - מצוה קב - אות א

והנה בר"מ והרב המחבר מבואר דמצוה זו על הכהנים, היינו בקדשי קדשים או המורם מקדשים קלים, אבל ישראלים בקדשים קלים מה שהוא שלהם, אינו מבואר אם היא מצות עשה עליהם לאכול שלמים וכדומה, אבל בפסחים נ"ט ע"א, גבי מחוסר כפורים שמקריב בערב פסח, ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף בשאר ימות השנה וכו', ועי"ש בפירש"י ד"ה בשאר, דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם, אלמא אכילת קדשים מצות עשה בין הנאכלים לכהנים בין הנאכלים לישראל. ועיין בצ"ח ביצה י"ט [ע"ב ד"ה ומדי עסקין], שנסתפק בזה, ובמחכ"ת נעלם ממנו רש"י פסחים הנ"ל, דמפורש להדיא דבין הנאכל לכהנים ובין הנאכל לבעלים הוא מצות עשה, עי"ש. וכן מבואר ברא"ש בפירושו לנדרים ד' ע"ב ד"ה קשריא לה להמיכל בקדשים, שאכילת קדשים מצות עשה, ועל כרחק בקדשים קלים, דקדשי קדשים אסורים לנשים. אך הר"ן שם פירש דמיירי באכילת פסח, משמע להיפך. ואחר זמן מצאתי לרמב"ן על ספר המצוות [במצוות שהוסיף על הר"מ עשה א'], להדיא דאכילת קדשים קלים לבעלים מצות עשה כמו אכילת קדשי קדשים לכהנים, שכתב שם, וכמו שהוא מצות עשה לכהנים בחטאות ואשמות, כך הוא לבעלים בחלק הראוי להם, עי"ש ...

11. זבח התודה

זבח תודה
אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה וכו'. עיין פ"י רש"י שכתב אלמא אכילת קדשים עשה היא בין הנאכלים לכהנים ובין הנאכלים לישראל ולכאורה לפי רש"י אמאי אנו מתירין לעבור על עשה דהשלמה הלא יכול ליתן בשר שלטין לאחר וכמו דענין שלמי חגיגה שמביא לפי מה שבכרד' ובודאי כשהן מרובין מאכילין לאחרים וגם בכך לוי כתיב השטר לך פן תעזוב את חלוי ופי' רש"י שם הוסיפו על שלמין ודוחק לומר דמיירי שאין מצוי לו איש ליתן לו. והנה מוכרי הרמב"ם פ"י סמ"ע ש"ק מוכח בהרי"א דס"ל דה"ל של אכילת קדשים הוא רק לכהנים במקום שזכתה להם התורה, אבל ישראל שהביא שלמים יש לו רשות לאכול קדשיו אבל אינו מחוייב במ"ע ע"ן [הגם שאם יותיר עד הבקר יש עליו לאו דכל תותיר אבל על עצם האכילה אין

12. שפת אמת על פסחים דף נט/ב

בגמ' כל כמה דלא מתקטרי אימורין כהנים לא מצי אכלי בשר כו'. משמע דאע"ג דהאי קרא בחזה ושוק כתיב נפקא לן מהתם דגם בחטאת אין הכהנים רשאין לאכול הבשר קודם הקטרת אימורין. ואפשר דס"ל להגמ' דכל אכילתן של הכהנים מעכב

הכפרה אבל יותר נראה דבאכילת כזית מתכפרין. אך הרמב"ם לא הביא זה הדין דאסורין הכהנים לאכול קודם הקטרה רק גבי שלמים לענין חזה ושוק ע"ש (פ"ט מה' מעה"ק ה' י"א) ולמעלה (בפ"ח) בחטאת לא הביא מזה [ועי' במל"מ שם (פי"א ה"ד) דה"ה בחטאות ואשמות כמ"ש הרמב"ם (פי"ח מה' פסוה"מ) ומ"ש עליו הצ"ח בביצה (כ' ע"ב) דכן מפורש בסוגיא דהכא]:

13. העמק דבר על במדבר פרק ו פסוק כ

(כ) על חזה התנופה וגו'. פרש"י בשם הספרי מלבד חו"ש הראויים לו מכל שלמים כו':
ובאמת עיקר הא דכתיב אצל תנופת הזרוע על חזה התנופה בל"ז נחא שבא ללמד שאינו תנופה בפ"ע. אלא ביחד עם חזה התנופה. ומה למדנו שעדיין לא נקטרו האימורין. שהרי תנופת חו"ש יחד עם החלבים. ומכאן למדנו פירוש יעשה זבח שלמים וגו' במקרא י"ז שאינו אלא שחיטה וזריקה כמש"כ שם. והא דספרי שהביא רש"י אינו אלא על הא דאסמכ' האי על חזה התנופה להא דכתיב קדש הוא לכהן. דמשמע דבא כן הכתוב ללמד דחזה התנופה ושוק התרומה המה לכהן ג"כ כמו הזרוע. ע"ז הוא שבא הספרי לומר לפי שיצא לידון בדבר חדש. ואין לומר דמש"ה כתיב לכהן על חזה התנופה ללמדנו ג"כ שאין לכהן זוכה באכילת הזרוע כי אם לאחר הקטרת האימורין כמו חו"ש שאין לכהן זוכה באכילתו עד אחר הקטרת האימורין כדאי' בפסחים דף נ"ט ב'. דבאמת אינו כן **אלא כמו דהבעלים יכולין לאכול השלמים גם לפני הקטרת האימורין ה"נ כהן אוכל הזרוע עמו.** והכי משמע לשון הרמב"ם הל' מעה"ק פרק ז' הי"א ואין הכהנים רשאים בחו"ש כו' ולא הזכיר הזרוע והלחם דמירי בהו שם...

14. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן יד

(ז) וכפרת הבעלים תלויה באכילת כהנים כדאמרינן בפסחים (נ"ט ע"ב) **דכ"כ דלא אכלי כהנים בשר לא מתכפרי הבעלים** דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם כו' **ובתוס' שם העלו דכל כמה דהבשר קים לא מתכפרי בעלים עד שיאכלו ואם אבד הבשר או שנפסל מתכפרי בעלים ע"ש** והנה בזה אתי שפיר מה שהקשו תוס' חגיגה (כ"א ע"א) על הא דאמרינן בעירובין (ל"ב.) האשה שהיתה עליה לידה או זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר וטובלת ואוכלת בקדשים לערב ואמאי צריכה להמתין עד לערב הא מחוסרי כפרה א"צ הערב שמש וכתבו שם דמש"ה אסורה עד לערב משום דשמא עדיין לא הקריבו את קרבנה והקשו דאכתי מן תמיד של בין הערבים ואילך תשתרי שהרי ודאי כבר הקריבו קרבנה שאי אפשר להקריב אח"כ משום עשה דהשלמה ע"ש ונראה לומר דמש"ה אסורה לאחר התמיד משום דשמא לא אכלי הכהנים עדיין הבשר וטהרתה תלויה באכילת בשר כדאמרינן בפסחים שם וזה דמותרת לערב אפשר דקים לן דלא מתעצלי הכהנים באכילתן עד לערב:

והנה שעיר הנעשה בחוץ כיון שהוא חטאת הנאכלת לכאורה ג"כ לא מתכפרי הציבור עד אכילת הכהנים היינו לערב למוצאי יוה"כ ולפ"ז יקשו התוס' שבועות (י"ג ע"ב) שהקשו שם כיון דיוה"כ לבד מכפר ל"ל שעיר המשתלח לכפר ות"ל דהשעיר מכפר מיד ויוה"כ אינו מכפר אלא עד שתחשך ע"ש וא"כ תקשה ל"ל שעיר הנעשה בחוץ לכפר כיון דיוה"כ מכפר והכי ליכא למימר דהשעיר מכפר מיד דאדרבה יוה"כ מכפר תכף משתחשך והשעיר אינו מכפר אלא לערב משיאכלו הכהנים הבשר ואפשר דבקרבנות ציבור ליכא דין דהכהנים אוכלין ובעלים מתכפרים ודוחק:

ועוד יש לעיין מהא דאמרינן בעירובין (ז'). היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו ודוקא כשזבחו זבות אבל אין זבחו זבות אין נזקקין לו מפני עינוי הדין עד שישחט ויזרק הדם ע"ש וכי זבחו זבות נמי כיון דלא מתכפר עד אכילת כהנים א"כ צריך להמתין עד שיקטרו האימורים ויאכלו הבשר ואיכא עינוי הדין ואפשר כשאוכלים הכהנים הבשר הכפרה חלה למפרע א"כ הכא כיון שיאכלו הכהנים אח"כ הבשר אחר שיהרג תהיה הכפרה למפרע משעת זריקת הדם משא"כ בההיא דפ' תמיד נשחט (נ"ט ע"ב) דשם לא יתאכל הבשר כלל כיון דלא מקטרי האימורים עד למחר והבשר אינו נאכל אלא ליום ולילה ורק כשנפסל הבשר מתכפרי הבעלים כמ"ש התוס' ואותה הכפרה חלה רק בשעה שנפסל הבשר **אבל אם אוכלים הבשר הכפרה חלה למפרע משעת זריקה** דאכילת הבשר הוי רק תנאי ובזה אתי שפיר כל מה שהקשינו לעיל וצ"ע בזה:

- [וכנראה דהמכפר היא הזריקה ורק שהאכילת בשר מכשיר הזריקה למפרע]

15. חזון איש [או"ח קכד, פסחים נט:]

ובגמ' טירובין ל"ז אי אמר האשה שיש עליה לידה או זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר וטובלת ואוכלת בקדשים לערב ומשום שאין צ"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות ששופר, אם אכילה משכנת כפרה ולא סגי בראוי לאכילה, ל"ל דכלל עבודתן אכילה כזאת מכל חטאה [נלפ"י אם אכילה משכנת מסתבר דסגי באכילת כזית וא"ל אכילת טולה] כדי שימכפחו בעליהן לאכילת קדשים נערב, ואי סגי בראוי לאכילה יחא טפי, [זכור לעוב כחכם שיחי שבעורני לזכ].
ויש לט"י בלימורין דמשכני אכילה נשר אי סגי בהקטרת כזית או בעינין טולן, ומשום דבעינין טולן, ונחוי מנחות כ"ז כי מוצר דלא סגי בהעלאת ע"ג אש כמערבא אלא בעינין כקטרה]

16. שערים מצויינים בהלכה

דף נט : שהכתנים אוכלין ובעלים מתכפרין.
נ"ל דשיעור אכילה בזה הוא כזית, ✓
וכמו שכתבו התוס' במס' יומא (לט. ד"ה
שמגיעו כפול) דהצנועין מושכין את ידיהן,
משום דפחות מכזית אין מקיימין מצות
אכילה. ובמשנה למלך (מצה"ק פ"י ה"א)
כתב, דנראה דהכהן היה מברך וצונו לאכול
חטאת או אשם, ולפ"ז היה צריך לאכול
כזית עפמש"כ הרא"ש לקמן (פ"י הכ"ה)
דצריך כזית מרור, משום דמברכין על אכילת
מרור, ואין אכילה פחות מכזית. שוב ראיתי

במנ"ח (מצוה קב) שכתב, וזה פשוט דמצוה
זו ככל מצות שבאכילה כמו אכילת פסח
ומצה ומרור דצריך כזית.

17. שערים מצויינים בהלכה

משנה הפסח ששחטו שלא לשמו, וקבל
והלך חזק שלא לשמו. פרש"י
שבארבע עבודות הללו נפסל הפסח
במחשבתן, אם לפסול או לפגל כו'. והא
דכתב דנפסל במחשבה, לאו דוקא, שהרי
רש"י כתב לקמן (סג.) כל מחשבה דקדשים
מוציא בפיו הוא, וכ"כ התוס' שם (ד"ה
ור"מ סבר), וכ"כ התוס' במס' ב"מ (מג:
ד"ה החושב) דהיינו דיבור. וכתב במנ"ח